

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ НА
МАТЕРІАЛІ ПРОМИСЛОВИХ СТАНДАРТІВ ТА ІНСТРУКЦІЙ
АНГЛІЙСЬКОЮ, УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0358-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації: германські мови
та літератури (переклад включно) – перша англійська
освітньо-професійної програми Переклад (англійський)
Єфименко Ілона Романівна

Керівник к.ф.н., доц. Юнацька А. Б.

Рецензент д.ф.н., проф. Зацний Ю. А.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ	6
1.1 Концепція перекладу у лінгвістиці. Поняття технічного перекладу.....	6
1.2 Теоретичні основи перекладу науково-технічних текстів.....	13
1.3 Переклад інтернаціональних слів.....	17
РОЗДІЛ 2 ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ	20
2.1 Особливості лексичного складу англomовного науково-технічного тексту	20
2.2 Особливості граматичної структури англomовного науково-технічного тексту.....	24
2.3 Особливості передачі чисел при письмовому перекладі.....	26
2.4 Переклад розірваного інфінітива (Split Infinitive) та еліптичних конструкцій.....	27
2.5 Особливості перекладу багатofункціональних слів.....	29
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВІДІБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ	35
3.1 Переклад лексичних одиниць.....	35
3.2 Переклад граматичних одиниць.....	46
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Технічний переклад – переклад, який застосовується для передачі спеціальної науково-технічної інформації між людьми, що говорять різними мовами. При спрощеному підході під технічним перекладом розуміють переклад технічних текстів. Технічним перекладом можна також вважати переклад документації та науково-технічно спрямованих матеріалів. Прикладами такого матеріалу є технічна документація на машинобудівне обладнання, наукові статті з технічних питань, керівництва користування складними технічними виробами і т. д. З точки зору лінгвістики, характерні особливості науково-технічної літератури поширюються на її стилістику, граматику і лексику. Основне завдання науково-технічного перекладу полягає в гранично ясному і точному доведенні до читача інформації, що повідомляється. Це досягається логічно обґрунтованим викладенням фактичного матеріалу, без експліцитно вираженої емоційності.

Науково-технічні тексти виявляють цілий ряд граматичних особливостей. Найбільш типовою лексичною ознакою науково-технічної літератури є насиченість тексту термінами і термінологічними словосполученнями, а також наявність лексичних конструкцій і скорочень.

Актуальність роботи обумовлена стрімким науково-технічним розвитком, в наслідок чого виникає потреба у створенні, а в подальшому – і в перекладі, технічної документації. Чим глибше та докладніше буде вивчене дане питання, тим точніше буде в подальшому виконаний переклад текстів технічного характеру.

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні перекладу англійських науково-технічних текстів українською та російською мовами на новітньому мовному матеріалі.

Об'єктом дослідження в даній роботі є науково-технічні тексти, що являють собою інструкції до електронних приладів, гарантійні талони та квитанції з оплати, стандарти підприємства англійською, російською та українською мовами.

Предметом дослідження є способи та механізми перекладу науково-технічної літератури.

Метою дослідження є виявлення особливостей та закономірностей перекладу англійської науково-технічної літератури.

Мета даної роботи зумовила наступні **завдання**:

1. Розкрити і описати загально-лінгвістичні основи технічного перекладу, вказати, які особливості мовних систем і закономірності функціонування мов лежать в основі процесу перекладу науково-технічної літератури.
2. Дослідити особливості текстів науково-технічного стилю.
3. Класифікувати основні види лексичних та граматичних характеристик англійського науково-технічного тексту.
4. Виявити спеціальну термінологію англійської мови, необхідну для професійного перекладу.
5. Проаналізувати процеси перекладу граматичних та лексичних одиниць англійських науково-технічних текстів російською та українською мовами.

Матеріалом дослідження стали 16 інструкцій від 30 до 150 сторінок. Крім того, матеріалами для дослідження слугували гарантійні талони та товарні чеки в загальній кількості 4 одиниць. Окрім зазначених документів, було обрано 2 промислових стандарти по 24 сторінки кожний. В роботі також наводиться власний переклад автора українською та російською мовами.

Методологічна основа дослідження. Досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань зумовлює необхідність використання

комплексу загальнонаукових теоретичних (теоретичний аналіз) і емпіричних (вивчення спеціальної літератури, обраних текстів, що відносяться до науково-технічної тематики, аналіз обраного для роботи стандарту підприємства тощо) методів дослідження. В процесі дослідження був застосований метод суцільної вибірки, метод семантичного аналізу та порівняльний метод. Крім того, було використано метод словникових дефініцій, тому що переклад певних лексичних та граматичних одиниць потребував консультацій зі словниками для уточнення.

Практична значимість результатів дослідження. Здобутки, отримані в результаті дослідження, можна використовувати при вкладанні спеціального курсу та при написанні навчального посібника з технічного перекладу. Крім того, здобутки можуть слугувати репрезентативними матеріалами для технічних перекладачів.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі зазначено загальну інформацію про цю роботу, також подано умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про технічний переклад як діяльність.

Другий розділ містить опис лексичних та граматичних одиниць, які характеризують науково-технічний текст.

У третьому розділі – дослідницька частина – наводяться приклади лексичних та граматичних особливостей, які були виявлені в ході аналізу відібраних матеріалів.

У висновках надаються загальні результати виконаної роботи.

Загальна кількість сторінок 63, кількість використаних джерел 76.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

1.1 Концепція перекладу у лінгвістиці. Поняття технічного перекладу

Серед проблем, дослідженням яких займається сучасне мовознавство, одну з найважливіших позицій займає вивчення лінгвістичних аспектів міжмовної мовленнєвої діяльності, що позначається як перекладацька діяльність. Переклад являє собою стародавній вид людської діяльності. У зв'язку з появою в історії людства колективів людей, мови яких відрізнялися, з'явилися «білінгви», які сприяли спілкуванню між різномовними групами. Письмові перекладачі, які займалися перекладами різних текстів офіційної, релігійної та ділової спрямованості, приєдналися до усних перекладачів з виникненням писемності. Від самого початку переклад виконував найважливішу соціальну функцію: він робив можливим міжмовне спілкування людей. Розповсюдження письмових перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних та наукових досягнень інших народів, і, крім того, зробило можливим взаємодію та взаємозбагачення культурних і літературних нив. Знання іноземних мов дозволяє читати в оригіналі книги на цих мовах.

Першими теоретиками перекладу стали люди, які безпосередньо здійснювали переклад. Вони прагнули узагальнити свій власний досвід. Перекладачі античного світу достатньо широко обговорювали питання про те, в якому ступені переклад повинен бути близьким до оригіналу. У ранніх перекладах Біблії або інших творів, які вважалися сакральними або взірцевими, переважало стремління буквального копіювання оригінального тексту, що подекуди призводило до неясності або навіть повної відсутності

сенсу перекладу. Тому пізніше перекладачі стали намагатися в теоретичній формі обґрунтувати право перекладача на розумну свободу щодо оригіналу, необхідність відтворювати не самі лексичні одиниці, а сенс або навіть загальний зміст оригіналу чи враження, яке він справляє.

Окрім загальних рис, які зумовлені єдиним лінгвістичним механізмом, що відрізняє перекладацьку діяльність, певні види перекладу можуть мати також важливі специфічні характеристики: модифікування процесу перекладу, особливе значення досягнення еквівалентності на вищому рівні або, навпаки, можливість відхилення від максимального ступеня смислової спільності, включати елементи адаптивного транскодування і т. д.

З урахуванням цих особливостей, виникає необхідність класифікації видів перекладацької діяльності (видів перекладу) з наукової точки зору, і детального вивчення специфіки кожного виду.

Виділяють дві основні класифікації видів перекладу: *за характером текстів, що перекладаються, і за характером мовних дій перекладача*. Перша класифікація пов'язана з жанрово-стилістичними характеристиками оригінального тексту, друга з психолінгвістичними особливостями мовних дій, які проявляються у письмовій та усній формах. В залежності від жанрово-стилістичних особливостей оригінального тексту, жанрово-стилістична класифікація обумовлює виділення двох функціональних видів перекладу: художній (літературний) переклад і інформативний (спеціальний) переклад [Апполова 2004, с. 77–79].

Інформативний переклад являє собою переклад текстових матеріалів, головна функція яких полягає в повідомленні певної інформації, в таких текстах опускається художньо-естетичний вплив на читача. До цих текстів відносяться всі матеріали наукового, ділового та побутового характеру. Сюди ж можна віднести переклад численних детективних (поліцейських) розповідей, описів подорожей, багатьох нарисів і творів подібної спрямованості, де переважає суто інформаційна розповідь. Розподіл на художній і інформативний переклад вказує лише на основну функцію

оригінального тексту, яку потрібно відтворити в перекладі [Пумпянский 1997, с. 11]. Фактично, в оригіналі, що вимагає, загалом, художнього перекладу, можуть бути присутні окремі частини, які виконують виключно інформаційну функцію, і, навпаки, в перекладі тексту інформативного характеру можуть бути наявні елементи художнього перекладу.

Перед початком робочого процесу перекладач за допомогою спеціального аналізу текстового матеріалу повинен встановити, який із видів тексту він має перекладати. Так само і оцінюючи переклад, перш за все необхідно отримати чітке уявлення про те, до якого типу належить оригінальний текст, щоб уникнути небезпеки сприйняття перекладу, керуючись неправильними критеріями. Типологія текстів, що відповідає вимогам процесу перекладу і поширюється попри всі типи текстів, що зустрічаються в практиці, є головною передумовою, яка використовується при об'єктивній оцінці перекладів. Існує ряд спроб створити таку типологію текстів, яка дозволяла б зробити висновки про основні принципи перекладу або про підбір спеціальних методів перекладу. В цьому відображається розуміння того, що методи перекладу визначає не тільки коло читачів і спеціальне призначення перекладу.

У процесі розкриття специфіки окремого підвиду перекладу, спеціальна теорія перекладу розглядає певну низку факторів, які повинні враховуватися під час опису конкретного типу перекладу. По-перше, сама по собі приналежність оригінального тексту до окремого функціонального стилю може мати вплив на характер перекладацького процесу і вимагати від перекладача використання особливих методів і механізмів. По-друге, орієнтованість на подібний оригінал може обумовити стилістичні особливості цільового тексту, а, отже, і необхідність підбору таких мовних засобів, які характеризували б аналогічний функціональний стиль. І, на остаточному етапі, в результаті взаємодії цих факторів можуть виявитися власне перекладацькі особливості, які мають зв'язок як із загальними рисами і відмінностями між мовними характеристиками аналогічних

функціональних стилів у вихідній та цільовій мовах, так і з особливими умовами і завданнями процесу перекладу [Климзо 2003, с. 10].

Зокрема, слід звернути увагу на жанрову приналежність науково-художньої літератури. Науково-технічна література включає в себе широкий репертуар об'єктивного тематичного змісту з подальшою науково-технічною та галузевою диференціацією і класифікацією за когнітивною спрямованістю. Постійно зростає кількість публікацій монографій, статей та інших матеріалів, які належать до науково-технічного жанру. Крім цього, з'являються нові науково-технічні журнали, енциклопедії, науково-популярні журнали.

Як слушно зазначає І. С. Алексєєва, на основі функціонального підходу до змісту текстів науково-технічну літературу можна поділити на наступні жанри: опис різних технічних пристроїв і агрегатів, опис технологій та характеру виробничих процесів, опис прийомів праці, патентна література, реферативні видання, рекламні матеріали та опис креслень.

Найважливішою рисою будь-якого жанру науково-технічної літератури є логічність висловлювання, яка досягається послідовністю доказів, введенням точних визначень і формулювань, послідовністю висновків. Ефективність доказів досягається вмілим використанням різних порівнянь і аналогій, які сприяють більшому емоційному забарвленню тексту. Наочність викладу є також важливою стилістичною особливістю текстів такого роду. Досягається наочність не тільки ілюстративним словесним і образотворчим матеріалом, але і схематичною та доречною організацією самого тексту, який ділиться на глави, розділи, абзаци. Особливо важливі місця виділяються курсивним чи жирним шрифтом, увага на них акцентується за допомогою підкреслень, буквами або цифрами позначаються пункти та підпункти. Крім того, тексти, що належать до науково-технічних матеріалів, забезпечуються зазвичай різними ілюстраціями і кресленнями з під-малюнковими підписами. Цей ілюстративний матеріал сприяє більш повному розумінню загального змісту тексту, тому перекладачеві необхідно найпильнішу увагу приділити

вивченню таких ілюстрацій, якщо вони мають місце [Алексеева 2004, с. 16 – 20].

Слід звернути увагу, що в рамках науково-технічного стилю можна виділити велику кількість жанрів, які за своїми властивостями лежать в діапазоні від стислих і коротких інструкцій до обладнання або каталогів до великих за обсягом та багатих лексично наукових статей. Тому, велика кількість лінгвістів виділяє тільки науковий стиль – І. Р. Гальперін, крім нього також В. І. Шаховський та інші. Класифікації жанрів і підстилів при такому підході не розкривають повну картину жанрової своєрідності науково-технічного стилю. Отже, технічний переклад є однією з найпопулярніших у наш час перекладацьких послуг, тісно переплетених з технічним розвитком сучасного світу. Завдяки постійному прогресу в області наукового пізнання стали необхідними переклади технічних текстів.

Технічний переклад є дуже специфічною та складною лінгвістичною галуззю. Він включає багато особливостей, які не є характерними для інших писемних матеріалів. Функціональний стиль джерела технічного або наукового документа впливають на тип процесу перекладу, який може потребувати використання спеціальних шляхів та методів. Аналогічно, початкова мета створення тексту впливає на його стилістичні та лінгвістичні особливості, а способи перекладу на цільову мову.

Технічні переклади базуються на слідуванні логічному та формальному стилю писемного мовлення, який визначається майже повною відсутністю емоційної забарвленості. Характерними рисами технічних текстів є узгодженість, об'єктивність та точність, матеріальність і ясність. Всі технічні та наукові тексти використовують мовні засоби, які повністю відповідають вимогам даного виду лінгвістичного зв'язку. Обов'язковою невід'ємною рисою технічних текстів є використання технічної та наукової термінології. Терміни, якими користується перекладач, повинні показувати точне й чітке визначення реальних явищ і об'єктів, а також демонструвати розуміння роботи, написаної автором оригіналу. [Климзо 2003, с. 13]

Технічні переклади охоплюють переклади документів, об'єктом яких є певні технічні та наукові тематики. Часто технічний переклад є перекладом вихідного тексту, який може зрозуміти лише певний відсоток фахівців. Метою такого перекладу є зробити оригінальний матеріал чітким й зрозумілим для аудиторії цільової мови. Цього типу перекладу вимагають такі тексти, як матеріали технічних посібників, посібники користувача, інструкції з експлуатації, технічні веб-сайти та інші. Досягнення адекватності та чіткого співвідношення перекладу вимагає глибокого знання предмета та розвинутих лінгвістичних навичок. Майже завжди розуміння контексту й галузеві знання також мають важливе значення. Крім того, використання глосаріїв та термінологічних баз даних забезпечують більш високу якість та кращу точність перекладу.

У процесі перекладу можна виділити три основних етапи:

- a) аналіз мовних засобів оригіналу;
- b) осмислення всього того, що ці засоби виражають, тобто, усього, що те, що було сказано або написано, позначає в реальному житті;
- c) синтез, який представляє собою позначення того ж самого, що виражено в оригіналі, але вже засобами іншої мови [Айзенкоп 1996, с. 6].

Насамперед слід підкреслити важливість другого етапу, без здійснення якого правильний та точний переклад є неможливим. Сутність перекладу не в тому, щоб засоби однієї мови замінити засобами іншої мови, а в тому, щоб за допомогою засобів мови оригіналу уявити собі, побачити та бути в змозі пояснити, що саме ці мовні засоби виражають. А після цього не керуватися засобами мови оригіналу та в якості автора знайти найкращий варіант вираження того ж змісту засобами мови перекладу.

На стадії аналізу треба зрозуміти усі слова та граматичні зв'язки між ними. На стадії осмислення, не думаючи про переклад, ми маємо уявити собі ситуацію та зміст того, що було сказано. В процесі синтезу потрібно знайти

адекватний варіант вираження змісту речення мовою оригіналу засобами цільової мови [Айзенкоп 1996, с. 7].

На думку фахівців лінгвістичної сфери, найбільш складним є процес досягнення точності матеріалу. Тексти науково-технічного характеру насичені деталями, які потребують пильної уваги. Професійна підготовка з технічного письма, а також глибоке знання мов, окрім багаторічного досвіду, необхідні для того, щоб досягти точності перекладу. Символіка, аббревіатура, жаргон та термінологія – це лише деякі елементи, що потребують клопітливої роботи. Велика кількість стилістичних помилок при перекладі, зокрема з англійської мови на українську або російську, пов'язана з порядком слів у реченні. Нажаль, у багатьох людей склалося розуміння, що порядок слів в російській або українській мови не грає ніякої ролі та може бути будь-яким. Напевно, за цієї причини частіш за все в цьому випадку при перекладі зберігають порядок слів оригіналу. Перекладач чітко знає, що в англійській мові порядок слів жорсткий, а в російській або українській – вільний, що неправильно розуміється, як *будь-який*. Ось чому важливо уявляти собі, що вільний порядок слів позначає лише можливість вільно його змінювати, але при цьому будь-яка зміна порядку слів може змінити сам характер вислову [Айзенкоп 1996, с. 49].

Для письмового технічного перекладу з російської або української на англійську потрібно вміти *писати* англійською. Для письмового технічного перекладу з англійської на російську або українську потрібно вміти *читати* англійською. Звідси слідує важливий висновок: недостатнє володіння будь-яким іншим видом мовленнєвої діяльності матиме вплив на якість перекладу [Айзенкоп 1996, с. 8].

Таким чином, може бути зазначено, що технічний перекладач – це технічний експерт, який має глибоке знання конкретних технологічних процесів та може вільно відтворити їх за допомогою засобів вхідних й вихідних мов. Технічні переклади можуть знадобитися для різних сфер

використання, наприклад, для укладання медичних та наукових журналів. Процес перекладу вимагає від перекладача високого рівня мовних навичок.

Перекладач несе моральну, а іноді й матеріальну, відповідальність за якість перекладу. Якість перекладу залежить від кваліфікації перекладача та складності (доступності) матеріалу. Кваліфікованим може вважатися перекладач, який володіє хорошими навичками перекладу та є компетентним у певній науково-технічній області, до якої відносяться матеріали для перекладу, що виконує перекладач. Таким чином, до навичок перекладу можна віднести швидке осмислення оригінального тексту на основі хорошого володіння лексикою та граматиною, а також вміння логічно, послідовно та стилістично правильно передавати зміст. Крім вільного володіння принаймі двома мовами, перекладач повинен систематично накопичувати термінологію із області знань, переклад в якій практикується цим спеціалістом, та вміти проявляти знахідливість й розвивати здогадку [Айзенкоп 1996, с. 56 – 57].

1.2 Теоретичні засади перекладу науково-технічних текстів

Характерними особливостями науково-технічного стилю є його *інформативність* (змістовність), *логічність* (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), *точність* і *об'єктивність*, *ясність* і *зрозумілість*. Тексти, що належать до даного стилю, можуть володіти зазначеними рисами більшою чи меншою мірою, у всіх таких текстів виявляється переважне використання мовних засобів, які сприяють задоволенню потреб даної сфери спілкування.

Особливості, пов'язані з граматичним рівнем, з'являються в тому випадку, коли в одній мові відсутня певна граматична категорія або ж в обох

мовах між аналогічними категоріями немає повного співвідношення. В російській та українській мовах відсутні такі граматичні категорії, що наявні в англійській мові, як герундій, артикль та інше. Крім того, частково не співвідносяться категорії часу, числа, модальності та деякі інші.

В області лексики припускається використання науково-технічної термінології та спеціальної лексики.

Під *терміном* розуміється емоційно-нейтральне слово (словосполучення), яке передає назву певного поняття, що відноситься до тієї чи іншої галузі науки або техніки [Словник української мови, 1979 р., том 10, с. 88]. Термінологічна лексика дає можливість найбільш точно, чітко і лаконічно викладати зміст даного предмета і забезпечує правильне розуміння сенсу питання, що трактують. У спеціальній літературі терміни несуть основне семантичне навантаження, займаючи чільне місце серед інших загальнолітературних і службових слів.

Відносно синтаксичної структури англійськомовні тексти науково-технічного змісту відрізняються своєю конструктивною складністю. Вони багаті причетними, інфінітивними та герундіальними оборотами, а також деякими іншими суто книжковими конструкціями, які часом ускладнюють розуміння тексту і ставлять перед перекладачем додаткові завдання.

Насиченість термінами є однією з визначальних характеристик науково-технічного тексту. У науково-технічному тексті частка термінологічної лексики становить не більше 25%, а основну частину лексики складають загальнонаукові, загальнотехнічні і загальноповсякденні слова. Тому науково-технічну лексику можна розділити на термінологічну і нетермінологічну, до якої відносять загальнонаукову, загальнотехнічну і загальноповсякденну лексику. Цей поділ і класифікація певною мірою умовні через рухливість лексики, процесу постійного її поповнення новими одиницями, а також через багатозначність слів, що дає їм можливість функціонувати в різних шарах лексичного складу мови.

У вираженні та найменуванні термінологічного поняття (процесу, явища, предмета) термін характеризується:

- наявністю визначення (дефініції);
- точністю семантики;
- незалежністю;
- стилістичної нейтральністю (відсутність експресії);
- стислістю;
- легкістю функціонування в різних словоформах і здатністю поєднуватися з мовним оточенням (іноді цю характеристику терміну називають його системністю).

За межами своєї термінологічної системи термін позбавляється цих характеристик.

Один і той самий термін в різних прошарках мови може відбивати різні поняття. Термін "*valve*" позначає електронну лампу, кран в теплотехніці, клапан в моторобудуванні, приладобудуванні, гідравліці, "*storage*" пристрій або пам'ять, в інших сферах активно функціонує як склад, сховище, накопичувач, акумулювання [Пронина 1965, с. 12].

Технічний термін "*frame*" позначає: раму в будь-якому пристрої, станину у верстатах, каркас в будівництві, кадр в кіно і телебаченні. Отже, термін, функціонуючи в різних сферах, може видаватися багатозначним.

Терміни можуть мати властивість синонімії: одне й те саме поняття (або предмет) може іноді позначатися різними словами: *subscriber* – *user* (абонент), *screen* – *shield* (екран), *trolley* – *truck* – *bogie* – *dolly* (візок) [Пронина 1965, с. 13 – 14].

Останні два явища – багатозначність і синонімія суперечать природі функціонування і призначення терміну. Однак при описі конкретної предметної ситуації, конкретної науково-технічної сфери, терміни не допускають їх невірному тлумачення.

Крім термінів, в науково-технічному тексті присутні загальнонаукові (загальнотехнічні) і загальнонавчальні слова. На відміну від термінів ця лексика характеризується тим, що вона не має властивості позначати поняття і об'єкти певної сфери науки і техніки, а від загальнонавчальної лексики її відрізняє те, що вона функціонує виключно в науково-технічній сфері і разом з термінами визначає специфіку науково-технічного стилю. Загальнонаукова і загальнотехнічна лексика складається з слів, словосполучень, відокремлених утворень, спеціальних оборотів і кліше, що вживаються для вираження зв'язків і відносин між термінованими поняттями і об'єктами, а також для вираження якісних, кількісних та інших оціночних характеристик при диференціації та класифікації загальнонаукових і загальнотехнічних понять.

Загальнотехнічні або загальнонаукові слова, що вживаються в певних сферах для опису різних процесів і явищ, наприклад, *to call up data from memory* (вибрати дані з пам'яті), *to retrieve data* (вибирати, відшукувати дані), *to current* (випрямляти струм), *to be alive* (перебувати під напругою), *to draw current* (споживати струм), *to deenergize something* (вимкнути напругу), *to step up voltage* (підвищувати напругу) [Пронина 1965, с. 21].

Існує великий прошарок науково-технічної лексики, який в науково-технічній мові відрізняється порівняно високою частотністю зустрічальності у вигляді окремих слів, словосполучень, «словесних блоків», оборотів і, нерідко, пропозицій. Ця лексика вживається для текстотворення, оціночних цілей, характеристики ставлення особи до предмету розгляду: *to give consideration to* (розглядати), *to draw attention to ...* (звертати увагу на ...), *to make mention of ...* (згадувати про ...), *to take advantage of* (скористатися), *to account for* (пояснити, служити поясненням), *to refer to ...* (посилатися на ...).

У науково-технічній лексиці виділяється великий перелік сполучень слів: *problem* (проблема), *information* (інформація), *method, technique, procedure* (метод), *study, investigation, research* (дослідження), *data, results, findings* (дані), які в науково-технічній мові утворюють своєрідні

мікро-контексти з різними рівнями внутрішньої організованості [Пронина 1965, с. 22].

Ось кілька прикладів зі словом "**Problem**": Basic (chief, main, essential, specific, difficult, complex, etc.) problem; This is a problem dealing (concerned) with (bearing on ..., relating to ...) computer science; The main aspects (the core, the essence) of the problem is the ... (Основна (головна, істотна, певна, важка, складна, і т. д.) проблема; це – проблема, що має справу (відноситься до) (спирається ..., торкається ...) сфери інформатики; головні аспекти (ядро, сутність) проблеми – ...) [Пронина 1965, с. 22].

Розкриття значення мовної одиниці в науково-технічній термінології, проходить через уміння перекладача розібратися в перекладному тексті, скласти загальне уявлення про систему термінології і здійснити на основі власних знань і з використанням відповідної довідкової літератури структурно-смісловий і синтаксичний аналіз незнайомої термінологічної одиниці.

1.3 Переклад інтернаціональних слів

Сьогодні проблема перекладу інтернаціональних слів є однією з найактуальніших проблем, але, на жаль, наразі вона досить мало вивчена. Перекладач повинен не тільки з посиленою увагою відноситись до численних *псевдоінтернаціоналізмів*, які можуть збентежити навіть досвідченого професіонала та повністю спотворити зміст висловлювань, але й до труднощів, які можуть виникнути при виборі між збереженням форми інтернаціоналізма як «міжнародної» лексичної одиниці та підбором еквівалента у цільовій мові.

За визначенням, інтернаціоналізм – це слово, яке існує в багатьох мовах у майже однаковій графічній та звуковій формах та має приблизно однакове значення [Словник української мови, 1973 р., том 4, с. 38]. Цікавим є поширення інтернаціоналізму. Є слова, які розуміються на кожному континенті. Слово «*готель*» є хорошим прикладом. Воно існує майже скрізь у світі. Багато інтернаціоналізмів приходять з науки. Технічні терміни також розповсюджуються дуже швидко. Більшість інтернаціоналізмів зазвичай запозичені. Але не всі нові концепції розповсюджуються скрізь, адже культурні норми визначають, які ідеї будуть прийняті, а які є недоречними.

Поняття, які виражені інтернаціональними словами взаємодіють за наступним принципом: у вихідній мові, з якої інтернаціоналізми були запозичені іншими мовами, вони як звичайні для цієї мови слова є багатозначними, а для мови, до якої вони потрапили пізніше – однозначними. У цьому й полягають труднощі із їх перекладом.

Наприклад, слово “*revolution*” позначає «*революція*», але в окремих контекстах може позначати «*корінне змінення*» або «*один оборот*». В російській мові слово «*спутник*» може позначати й випадкового супутника, й супутника по життю (тобто, чоловіка або дружину), а також космічний апарат, який обертається навколо планети. В англійській мові слово “*sputnik*” – тільки космічний апарат. В англійській мові слово “*progress*” може позначати і «*прогрес*», і «*просування*», і «*хід подій*», та навіть може мати негативне значення, наприклад, “*disease progress*” – «*погіршення стану хворого*». В українській мові «*прогрес*» – тільки розвиток за висхідною лінією [Айзенкоп 1996, с. 22 – 23].

Найбільшу небезпеку для перекладача являють псевдоінтернаціоналізми, які при зовнішній графічній схожості мають зовсім різне значення в англійській та українській і російській мовах. Наприклад: “*lunatic*” та «*лунатик*» – насправді «*божевільний*», “*complexion*” та «*комплекція*» – насправді, «*колір обличчя*», “*hospital*” та «*госпиталь*» – насправді, «*лікарня*», “*prospect*” та «*проспект*» – насправді, «*перспектива*»,

“*cabinet*” та «кабінет» – насправді, «*шафа*» або «*шухляда*», “*session*” та «*сесія*» – насправді, «*поступка*», “*fabric*” та «*фабрика*» – насправді, «*тканина*» [Айзенкоп 1996, с. 23]. Такі слова є «хибними друзями перекладача», тому що провокують невірний переклад.

Крім того, в науково-технічній літературі зустрічаються префікси, які мають інтернаціональний характер, наприклад: *anti* – *antibody*; *co* – *co-exist*; *de* – *demilitarize*; *extra* – *extraordinary*; *ex* – *ex-champion*; *pre* – *prehistoric*; *super* – *superconductivity*; *trans* – *transatlantic*; *ultra* – *ultrasonic*.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНЛОМОВНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

2.1 Особливості лексичного складу англomовного науково-технічного тексту

Не зважаючи на те, що важливою характеристикою мови англійської науково-технічної літератури є використання великої кількості спеціальних термінів та термінологічних сполучень, вона включає значний відсоток слів загального вжитку. Більшу частину таких загальновживаних слів складають полісемантичні слова. У деяких випадках для того, щоб вилучити значення полісемантичного слова недостатньо одних лише граматичних ознак, саме тому є необхідним також враховувати його лексичні зв'язки.

Лексичний склад англomовного науково-технічного матеріалу характеризується широким використанням термінологічних сполучень та термінів (а також фраз і кліше), а крім того, наявністю слів, які позначають назви фірм, марки різноманітного технологічного обладнання, місцезнаходження того чи іншого підприємства тощо. Як правило, такі лексичні одиниці не підлягають перекладу, а переносяться в їх оригінальному виді або в транслітерації. Під кліше розуміється стереотипне слово або фраза. Вони включають ідіоми, стійкі сполучення або набори готових виразів [Коваленко 2001, с. 10 – 11].

В англomовних науково-технічних текстах значне місце займають найрізноманітніші види скорочень. Оскільки вони функціонують самостійно, фіксуються в лексикографічних джерелах і нерідко стають більш відомими, ніж їхні джерела (*radar* радар, *sonar* сонар, *laser* лазер), їх можна вважати

лексичними одиницями науково-технічної мови. В англійській мові прийнято ділити скорочення на **аббревіатури** та **акроніми**.

Аббревіатури (*abbreviations*) утворюються від початкових букв знаменних слів словосполучення: **AA** (*antenna array*) антенна решітка, **RWM** (*read-write memory*) оперативна пам'ять, **kVA** (*kilovolt-ampere*) кіловольт-ампер. При їх проголошенні за назвами літер наголос падає на останню букву. Букви скорочення можуть бути написані з точками, але в сучасній англійській мові їх зазвичай уникають [Апполова 2004, с. 77 – 79].

Акроніми (*acronyms*) представляють собою скорочення, які, на відміну від аббревіатур, читаються й сприймаються як звичайні лексичні одиниці. Акроніми утворюються від різних поєднань букв (з перших букв, від перших декількох з останньою та ін.). До них відносяться наведені вище терміни-скорочення **radar**, **laser**, **maser**. Відзначимо, що перекладацькими відповідниками цих одиниць в українській мові є саме ці акроніми, а не багатослівні терміни: radar (Radio Detection and Ranging – радіовиявлення і визначення відстані), laser (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation - оптичний квантовий генератор), maser (Microvave Amplification by Stimulated Emission of Radiation – мікрохвильове посилення за допомогою індукованого випромінювання). Ці скорочення (акроніми) перенесено в українську мову як нові терміни методом транслітерації. Такі одиниці легко входять в термінологію і швидко асимілюються в мові [Цвирко 2011, с. 40 – 43].

За структурою науково-технічні скорочення можна розділити на:

- *літерні*: **B** (*bandwidth* – ширина смуги частот), **E** (*electric field strenght* – напруженість електричного поля), **PP** (*periferal processor* – периферійний процесор), **DOS/VS** (*disk operating system/virtual storage* – дискова операційна система, яка реалізує віртуальну пам'ять), **Dwg** (*drawing* – креслення, малюнок), **tmtr** (*tr*) (*transmitter* – передавач);

- *складові*: magamp (**magnetic amplifier** – магнітний підсилювач), magtape (**magnetic tape** – магнітна стрічка), preamp (**preamplifier** – попередній підсилювач);
- *усічені слова*: rect (**rectifier** – підсилювач), app (**apparatus** – прилад, апарат), aut (**automatic** – автоматичний), man (**manual, manually** – ручне, вручну);
- *буква (склад) + слово*: compole (**commutating pole** – допоміжний або додатковий полюс), NC (**programming language** – мова програмування для систем числового програмного керування);
- *букви і склади (склади й літери)*: Abs E (**absolute error** – абсолютна помилка), Bur (of) Stds (**Bureau of standards** – бюро стандартів), cir bkr (**circuit breaker** – вимикач); *букви і цифри*: A1 (**A one**) – первосортний, MPC (**microprogrammable computer** – ПК з мікропрограмним управлінням).

Окреме місце відводиться професійному сленгу. **Професійний сленг**, зокрема в галузях промисловості і народного господарства, функціонує в якості спонтанно створених слів всередині конкретної підмови для називання нових понять, процесів і речей. Вони, як правило, короткі і виразні, позбавлені негативних конотацій і вживаються обмеженим колом людей. Найбільш вдалі з них з часом закріплюються в терміносистемі і отримують загальне визнання в даній сфері, а деякі переходять в інші сфери і в спільну мову. Ось, як приклади, кілька термінів, які прийшли в електроніку і обчислювальну техніку з професійного сленгу: **bug** – помилка, дефект, перешкода (в загальній мові: – клоп, комаха, жук, вірус, вірусне захворювання); **grass** – шумова доріжка на екрані індикатора (в загальній мові: трава, дерен, газон і ін.); **to dump** – розвантажувати пам'ять на друк, виводити вміст пам'яті на друк (в загальній мові: скидати, звалювати сміття, перекидати вагонетку і т.п.); **wafers** – плата, пластина інтегральної системи (в загальній мові: вафлі) [Пронина 1965, с. 28].

Як вже зазначалося, існує велика група слів і термінів, які отримали назву «хибні друзі перекладача» (наприклад *contribution* технологічний, *data* дані, *decade* десятиковий, *instance* екземпляр, *simulation* моделювання), транслітераційний переклад яких призводить до викривлення сенсу тексту. В якості термінів можуть використовуватися як слова, що вживаються майже виключно в рамках даного стилю, так і спеціальні значення загальноновживаних слів. Лексичні одиниці, як *coercivity* коерцитивність, *klystron* клістрон широко вживаються в текстах з електроніки, їх важко зустріти за межами науково-технічних матеріалів. У той же час в цих текстах виступають в якості термінів і такі слова, як *dead* (пасивний; заблокований), *ripple* (пульсація, пульсувати), що мають добре відомі загальноновживані значення.

В значній мірі сприяє взаєморозумінню фахівців і широке вживання спеціальної *загальнотехнічної лексики*, яка також становить одну зі специфічних рис науково-технічного стилю. Це слова і поєднання, що не володіють властивістю терміну ідентифікувати поняття і об'єкти в певній галузі, але вживаються майже виключно в даній сфері спілкування, відібрані вузьким колом фахівців, звичні для них, що дозволяють їм не замислюватися над способом вираження думки, а зосереджуватися на суті справи. Спеціальна лексика включає всілякі похідні від термінів, слова, використувані при описі зв'язків і відносин між термінологічно позначеними поняттями і об'єктами, їх властивостями та особливостями, а також цілий ряд загальнонародних слів, вживаних проте в строго певних поєднаннях і тим самим спеціалізованих. Така лексика зазвичай не фіксується в термінологічних словниках, її значення не задаються науковими визначеннями, але вона не в меншій мірі характерна для науково-технічного стилю, ніж терміни. В інструкціях по електроніці, наприклад, *the voltage is applied* – напруга подається; *the magnetic field is set up* – магнітне поле створюється; *the line is terminated* – ланцюг виводиться на затискачі; *the switch is closed* – перемикач замикається.

2.2 Особливості граматичної структури англомовного науково-технічного тексту

Одним із найголовніших засобів розуміння та перекладу англомовного науково-технічного тексту є граматична складова. Переклад текстів технічного характеру показує, що для речень англійської мови характерним є складний синтаксис. Саме тому вміння аналізувати складні речення потрібне перекладачу перш за все. Особливо важкими для аналізу є складнопідрядні речення, в яких немає сполучника. Розбираючи речення такого типу, спочатку потрібно знайти перший присудок та належний до нього підмет, а потім – другий присудок, і так далі до кінця.

У науково-технічних матеріалах англійською мовою можна виявити цілий ряд граматичних особливостей. На сьогоднішній день ніякої «науково-технічної граматики» не розроблено. У науково-технічній мові використовуються ті ж самі синтаксичні структури та морфологічні форми, як і в інших функціональних стилях. Однак ряд граматичних явищ відзначається в даному стилі частіше, ніж в інших, деякі явища, навпаки, зустрічаються в ньому порівняно не часто, інші – використовуються лише з характерним лексичним «наповненням».

Загальні властивості науково-технічного викладу, не можуть не відбиватися на синтаксичній структурі висловлювання. Для подібних матеріалів особливо характерні визначення понять та опис реальних об'єктів шляхом вказівки на їх властивості. Прихованими визначеннями є і численні атрибутивні групи, які у великій кількості використовуються в науково-технічних матеріалах. Адже назвати прилад *a mechanically timed relay* (механічно встановлене реле) – це все одно, що визначити його як *a relay which is mechanically timed* (реле, яке встановлено механічно). Подібні згорнуті визначення дають можливість вказати на самі різні ознаки об'єкта або явища: *medium-powered computer* (обчислювальна машина середньої

продуктивності): *silicon rectifiers* (кремнієвий діод). Кількість визначень в таких поєднаннях може бути досить значним.

Особливу позицію посідають інфінітив та інфінітивні конструкції. Інфінітив – це головна форма дієслова, яка служить основою для формування усіх інших форм для всіх граматичних часів. Інфінітив тільки називає дію, але не вказує на час та особу. Переклад інфінітиву на російську або українську мову залежить від його функції в англійському реченні. Інфінітив може виконувати наступні функції.

- 1) **Підмета:** наприклад, *To use this particular spare part was very important.*
- 2) **Частини присудка:** наприклад, *The idea of the shop's head was to use this machine.*
- 3) **Обставини:** наприклад, *To use this equipment he needs to be very attentive.*
- 4) **Визначення:** наприклад, *The part to set was very small.*
- 5) **Частини присудка у звороті *to be likely (unlikely)*:** *This equipment is unlikely to be quite safe.*

Інфінітивні конструкції із прийменником *for* перекладаються підрядними реченнями мети. Наприклад, *Sufficient voltage is needed for the machine to transmit data.* – *Щоб машина почала передавати дані, потрібна достатня напруга* [Айзенкоп 1996, с. 42 – 43].

Окремо виділяється вище перекладу випадків «подвійного керування». В англомовній науково-технічній літературі явище подвійного керування отримало досить широке розповсюдження, тому що воно допомагає досягти більшої стислості висловлювання. Можливість використовувати подібний мовленнєвий засіб є результатом того, що в англійській мові відмінкові закінчення іменників є відсутніми. Таким чином, різні прийменники можуть відноситися до одного й того ж іменника, фактично, не керуючи ним, тому що вони не змінюють форми цього іменника. В українській або російській

мові, як правило, подвійне керування є неможливим. Наприклад: *on and under the table*. Але російською не можна сказати «на и под столом». Таке висловлювання потрібно перекладати як «*на столе и под ним*». Як правило, при перекладі подвійне керування вилучається.

2.3 Особливості передачі чисел на письмі

Основна різниця між написанням чисел англійською та російською або українською мовами полягає у використанні точки та коми. Коми в англійській мові відділяють розряди та при перекладі до уваги зазвичай не беруться. А точка в англійській мові відділяє десяті частки від цілих чисел в десяткових дробах, тобто, виконує ту ж функцію, що в російській або українській мові виконує кома. Наприклад: *англ. 5, 333, 414 – укр. 5 333 414; англ. 8. 654 8 – укр. 8, 654 8* [Айзенкоп 1996, с. 33 – 34].

В англійській мові точка в десяткових дробах може стояти як посередині, так і зверху. Наприклад, *англ. 3.4, 3[·]4 – укр. 3,4*. Нуль цілих в англійській мові може бути відсутнім взагалі. Наприклад, *англ. 0.5 – укр. 0,5*.

Крім того, слід зазначити, що в наукових статтях доволі часто досі деякі автори використовують стару англійську систему вимірів. Саме тому переклад має бути добре ознайомлений із нею. Наступні міри є найбільш популярними у науково-технічних текстах: I in (inch) = 2,54 см; I ft (foot, feet) = 30,48 см; I yd (yard) = 91,4 см; I bbl (barrel) = 0,119 м³; I ac (acre) = 4000 кв. м [Айзенкоп 1996, с. 34].

Таким чином, при перекладі науково-технічних текстів з англійської мови необхідно дотримуватися правил написання чисел, які передбачені в російській та українській мовах. Тобто, замість точки використовувати кому в позначенні дробів, числа на групи розділяти пропуском через кожні три

символи, починаючи справа і т. д. При перекладі на російську та українську мову одиниці виміру пишуться відповідно до загальноприйнятих правил, обов'язково з пропуском між ними і попереднім числом незалежно від оригіналу. В інтервалах значень одиниці виміру не ставляться, їх залишають тільки після другого числа.

2.4 Переклад розірваного інфінітива (Split Infinitive) та еліптичних конструкцій

Інфінітив завжди супроводжується часткою “**to**”. Проте, в мові присутнє таке явище, як так званий розірваний інфінітив. Такий інфінітив має місце, коли частка “**to**” відділена від дієслова прислівником. Наприклад: *To further assure the gripping of rope a simple form of clip is used.* – *Щоб ще більше забезпечити кріплення канату, використовуються захвати простої конструкції.* Форма розірваного інфінітива часто може служити для уточнення тих чи інших висновків або положень. [Пронина 1965, с. 120]

Ще одним мовним явищем, яке викликає зацікавленість перекладачів є еліптичні конструкції. Що таке еліптичні конструкції? Належна передача змісту висловлювання не вимагає, щоб речення були абсолютно завершеним. Часто дозволяється (а інколи й вимагається, особливо у художніх текстах) пропущення слів, про які, хоч вони і необхідні для побудови речення, читач може здогадатися самостійно. Опущення слова чи іншого елемента речення, необхідного для граматичної повноти висловлювання, називається еліпсисом. Речення, що містить еліпсис, вважається еліптичним. Наприклад,

[I] thank you. – [Я] дякую вам.

Her hair is light, her eyes [are] dark blue. – Її волосся світле, очі – темно-сині. (Тут спостерігаємо іншу особливість граматичного характеру перекладу англійського тексту українською: при перекладі дієслово *to be* опускається.)

Some of the strangers spoke French, others [spoke] Spanish. – Деякі іноземці розмовляли французькою, інші [говорили] іспанською.

Тобто, еліптичні конструкції виражають думку, що не була оформлена повністю. При перекладі таких конструкцій українською або російською мовами потрібно заповнити речення тими граматичними елементами, яких в ньому не вистачає. Наприклад: *Some parts can move quicker if the user wants them to. – Деякі частини можуть рухатися швидше, якщо споживач захоче цього.* [Пронина 1965, с. 121]

Також, до числа еліптичних конструкцій відносяться звороти із *whatever*. Тоді пропускається присудок. Наприклад: *Whatever the results of the tests, the new techniques will require combined work of workers, engineers and research teams. – Якими б не були результати, нова технологія потребуватиме колективної роботи робітників, інженерів та дослідників.*

Крім того, в англомовних текстах однією із найбільш розповсюджених еліптичних конструкцій є звороти з **if** у складі з яким-небудь словом або декількома словами. Еліптичні конструкції такого типу часто використовуються з частками або займенниками, які головним чином є невизначеними. Наприклад: *If anything, this indicates an absolutely new phase in the development of cosmic flights. – Якщо це про щось і говорить, так тільки про те, що це абсолютно нова фаза в розвитку космічних польотів.*

Звороти такого типу рекомендується перекладати умовними реченнями або за допомогою тих чи інших прислівників, наприклад, *якщо взагалі, можливо* тощо. Інколи, переклад відбувається за допомогою словосполучень типу: *за наявності, у разі здійснення* тощо. Слід також зазначити, що в англомовних текстах доволі широко використовуються еліптичні конструкції, що складаються із займенника **those** та прикметника, дієприкметника або цілого словосполучення. Наприклад: *those present* – ті, що присутні, *those responsible for* – ті, що несуть відповідальність за, *those consisting of many elements* – ті, що складаються із багатьох елементів. Інколи

при перекладі таких зворотів використовується описовий метод перекладу: *those engaged in trade – торгівельні круги*. [Пронина 1965, с. 121 – 122]

2.5 Особливості перекладу багатofункціональних слів

Багатofункціональність – збіг за формою різних частин мови – є дуже характерним явищем для англійської мови. Збіг форм у різних частин мови часто веде до неправильного їх упізнання і, в подальшому, до спотворення сенсу висловлювання при його перекладі. В англійській мові існує кілька слів, які можуть виконувати різні функції в реченні. До них відносяться деякі зі сполучників, займенників, прийменників тощо. Можна навести декілька прикладів одних із найбільш уживаних багатofункціональних слів.

Отже, розглянемо вказівний займенник *that*. Воно може виступати в декількох лексичних ролях:

- Вказівний займенник: *She performed that part of work...* – Вона виконала *ту* частину роботи...
- Сполучник: *That cast iron, unlike steel – Те, що чавун, на відміну від сталі....*
- Слово, яке є заміником для лексичної одиниці, що вже була названа раніше: *All sentences consist of words and those of letters.* – *Усі речення складаються зі слів, а ті з букв.*
- Сполучникове слово: *Show us paper that you have got.* – Покажи нам *той* документ, що ти отримав.

У тому випадку, коли *that* виконує функцію слова, яке є заміником для лексичної одиниці, що вже була названа раніше, тоді воно перекладається тим самим словом або не перекладається взагалі. Крім того, досить часто *that*

використовується як член емпатичного звороту *it is that (who, what)*, коли необхідно додатково виокремити один із членів речення. Слово або сукупність слів, на які звертається увага читача, ставляться між *it is* та *that*. Частіш за все, в таких випадках *that* не перекладається. Усе складнопідрядне емпатичне речення замінюється простим реченням, яке починається зі слів *same, тільки*, тощо. Наприклад, *It was in the field of economy that the development of technologies influenced state's budget.* – *Саме* в області економіки розвиток технологічної сфери вплинув на бюджет держави. [Пронина 1965, с. 127]

Багатофункціональним є також слово *it*. У реченні воно може виконувати декілька функцій:

- Особистий займенник: *It should be replaced immediately.* – *Ця частина* має бути замінена негайно.
- Вказівний займенник: *You have told them it was his idea.* – Ви сказали їм, що *це* була його ідея.
- Формальний підмет у безособових реченнях: *It is important...* – *Важливо*, щоб...
- Формальне доповнення: *The head find it necessary...* – Директор вважає, що *необхідно*...
- Слово, яке є введенням в емпатичних зворотах: *It is the difference in development level created...* – *Саме* різниця в рівні розвитку створила...

It є частиною тієї ж емпатичної конструкції, що й *that: it is that (who, what)*, коли необхідно додатково виокремити один із членів речення. Слово *it* також не перекладається. Існує декілька словосполучень з *it*, які є достатньо частотними у вживанні: *it is appropriate* – *доцільно*, *it is the case* – *це має місце*, *справа йде так*, *it is safe to say* – *можна впевнено сказати*, *it is why* – *ось чому*, *it will be noted* – *слід зазначити*. Цими висловлюваннями список не обмежується. [Пронина 1965, с. 130]

Декілька функцій виконує також слово *as*.

- Прислівник *як, в якості*: This motor was adopted *as* being more economical. – Цей двигун був прийнятий *як* більш економічний.
- Сполучник *так як, коли, в той час як, за мірою того як*: As the electrical load built up mixed pressure turbines were introduced. – *За мірою* збільшення навантаження були введені турбіни із змішаним тиском. [Пронина 1965, с. 133]

Багатозначним є також слово *before*. Його функції можуть бути наступними:

- Сполучник *перед тим, до того як*: Before the size can be determined... – *До того, як* розмір буде визначений...
- Прийменник *до, перед*: Before calculating... – *До* розрахунків...
- Прислівник *раніше*: He is the best person I have ever seen *before*. – Він найкращий із людей, яких я бачив *раніше*. [Пронина 1965, с. 137]

До багатofункціональних слів належить також *either*.

- Займенник *будь-який, кожен, і той і інший, один із двох*: A double-strand chain is used, one strand lying on *either* side of the conveyor section. – Використовується конвеєр із двома цівками – по одному цівку на *кожній* стороні конвеєра.
- Сполучник *також*: The amount of energy did not change *either*. – Кількість енергії *також* не змінилась. [Пронина 1965, с. 139]

Отже, багатозначні слова займають окреме місце в англомовних науково-технічних текстах. Переклад таких слів є певною складністю для перекладача, бо він потребує детального вивчення контексту, в якому були використані певні лексичні одиниці. Крім того, для перекладу багатозначних

слів потребується первинне встановлення причинно-наслідкових зв'язків у реченні.

Поряд із багатофункціональними словами постає проблема перекладу складних сполучників. При перекладі таких лексичних одиниць слід ураховувати певну їх особливість. Складні сполучники утворюються з поєднання слів *where*, *here* та *there* із різними прийменниками. Складні сполучники, які включають *where* та який-небудь прийменник, є рівними за значенням із сполукою відповідного прийменника із займенником *which*: *whereby* = *by which*, *wherethrough* = *through which* і таке інше. В свою чергу, складні сполучники, котрі включають *here* і який-небудь прислівник, є рівними за значенням із сполукою відповідного прийменника із займенником *this*: *hereto* = *to this*, *heretofrom* = *from this*, *herein* = *in this*, тощо. [Пронина 1965, с. 145]

Отже, можна зробити висновок, що переклад науково-технічного тексту має ряд певних особливостей. Це обумовлено тим, що технічні тексти англійською, російською та українською мовою відрізняються у певних лексичних та граматичних аспектах. В технічних текстах російською та українською мовами в більшості випадків при описі процесу роботи механізму, його системи і т. д. не використовується майбутній час. Замість нього *will* з англійської мови перекладається зі значенням миттєвої дії або закономірності. Наприклад, пропозицію *The engine will start* точніше буде перекласти як *Двигун запускається*. Майбутній час використовується в рідкісних випадках.

При перекладі науково-технічних матеріалів найбільш прийнятна оповідальна форма оповіді. Вона зазвичай реалізується у таких дієсловах, як: *розташовують*, *застосовують*, *запускають* і т. д. Заголовки в більшості своїй передаються з урахуванням норм російської та української мов, без використання звичних для англійської мови питальних слів *чому* і *як* на початку речення, наприклад, для заголовку *How to Start the Machine* найкращим перекладом буде *Включення пристрою* (агрегата, верстата,

установки, тощо, перекладається в залежності від контексту). Крім того, слід зазначити, що технічна література в російській та українській мовах зазвичай не надає рис, характерних для істот, неживим предметам, наприклад, у фрази *This document analyzes the feasibility* в перекладі на російську або українську мову зникають антропоморфні властивості – *У цьому документі наведено аналіз можливості*.

Особливе місце у науково-технологічних текстах посідає термінологічна лексика. У розмовному або публіцистичному тексті російською або українською мовами англійський термін може перекладатися буквально або мати відразу кілька позначень. Таким чином, надання терміну більшої кількості значень допомагає додати публіцистичному тексті розмаїття, прикрасити його, зробити більш цікавим та захоплюючим для читача. У технічних текстах позиціонування терміну як полісемантичної одиниці є недоречним. Також в науково-технічних матеріалах виключається використання аргю, жаргонізмів, зворотів розмовної мови і т. д. Поряд із термінами, особлива увага приділяється аббревіатурам та акронімам. В першу чергу необхідно звертати увагу на технічне завдання для конкретного технічного тексту, який підлягає перекладу. В такому технічному завданні повинно бути прописано відповідну вимогу до тієї чи іншої аббревіатури. Якщо вимога відсутня, то при першій згадці аббревіатура перекладається згідно з наступними правилами:

- Необхідно надати обов'язкову повну розшифровку даної аббревіатури чи акроніми на мові джерела;
- Виконати повний переклад цієї розшифровки;
- Підшукати відповідну аббревіатуру або скорочення російською чи українською мовою. Якщо вони відсутні, перекладач в праві скласти свою з урахуванням повного перекладу.

Отже, в рамках технічного перекладу фахівець зазвичай стикається зі специфічними документами: інструкціями, каталогами, описом роботи

механізмів або приладів, сертифікатами, кресленнями, науковими матеріалами і т. д. Тематики можуть бути найрізноманітнішими: атомна промисловість, металургія, газовидобувна промисловість, авіація, тощо. Завдання технічного перекладача – передати зміст високоспеціалізованої технічної документації, надаючи достатньо інформації, щоб люди змогли зрозуміти її правильно.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВІДБРАНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

3.1 Переклад лексичних одиниць

Основою для емпіричної частини роботи слугують спеціальні матеріали технічного характеру. Для проведення дослідження використовувалися *інструкції для побутових приладів*, зокрема, керівництва з експлуатації фену, телевізорів, ноутбуків, роутерів, прасок, холодильників та морозильних камер, блендерів, тощо.

Усього було проаналізовано 16 інструкцій розміром від 30 до 150 сторінок. Крім того, матеріалами для дослідження слугували *гарантійні талони та товарні чеки*, в загальній кількості їх було проаналізовано у розмірі 4 одиниць. Окрім зазначених документів, для проведення вибірки лексичних одиниць були обрані два *виробничих стандарта* по 24 сторінки кожний.

При відборі лексичних одиниць для перекладу та аналізу застосовувався **метод суцільної вибірки**. Вибірка – це набір об'єктів дослідження, відібраних відповідно до визначених критеріїв. Вибірка вважається репрезентативною, якщо досягнуті результати аналізу можна перенести на весь масив матеріалу, з якого ця вибірка зроблена. Якщо в загальному масиві досліджуються всі елементи, то мова йде про метод суцільної вибірки – суцільна вибірка представляє собою послідовний відбір прикладів, що цікавлять дослідника, із загального масиву, який заздалегідь обмежений. Користуючись методом суцільної вибірки, можна виділити всі засоби лексичного і граматичного типу, які відрізняють науково-технічний текст від

текстів інших функціональних стилів. Цей метод дуже зручний, якщо увага спрямована на певні характерні особливості.

Таким чином, у ході цього дослідження було відібрано 350 лексичних одиниць. В якості прикладу в роботі було представлено 100 одиниць. Вони були розмежовані по декількох групах, загально розділених на такі, що відображають лексичні та граматичні особливості науково-технічного тексту. Серед лексичних особливостей у роботі розмежовуються: *терміни та термінологічні сполуки, багатозначні слова, загальнотехнічні слова та сполучення, аббревіатури, акроніми*, слова, що є представниками окремої групи «*хибних друзів перекладача*». Серед граматичних характеристик у дослідженні були представлені наступні: *атрибутивні групи, інфінітив та інфінітивні конструкції, конструкції із використанням пасивного залозу, еліптичні конструкції*. Окремо виділяється особливість передачі чисел при перекладі.

Приклади лексичних та граматичних одиниць в роботі надані на трьох мовах: англійською, українською та російською. Таким чином, можна побачити різницю між англомовним, україномовним та російськомовним науково-технічним текстом, а також проаналізувати, які характерні особливості відрізняють технічний текст англійською мовою, та як вони передаються при перекладі. Для презентації результатів дослідження можна використовувати форму таблиці, до якої будуть внесені відповідні граматичні та лексичні одиниці, відібрані в ході роботи. Беручи до уваги наявність такої кількості прикладів та при умові зазначеної організації роботи, використовувати таку форму презентації матеріалу є недоречним. Саме тому, відібрані та проаналізовані одиниці будуть перелічені із зазначенням характерної групи, до якої вони відносяться. Таким чином, вважаємо більш доречним продемонструвати результати дослідження у вигляді маркованого списку, наводячи спершу лексичну або граматичну одиницю англійською мовою, надалі зазначаючи еквіваленти українською та

російською мовами, а після подаючи аналіз перекладу, де вказуючи, які саме засоби були використані.

Отже, серед основних особливостей, які відрізняють науково-технічний текст, є терміни та термінологічні сполуки. В інструкціях, котрі були проаналізовані в ході дослідження, переважна частина термінів позначає частини побутових приладів або побутові прилади в цілому, чи процеси, які пов'язані з установкою, використанням або ремонтом електроніки. Наприклад,

- *Battery* – акумуляторна батарея; аккумуляторная батарея.
- *Adapter* – зовнішній блок живлення; внешний блок питания
- *Remote control* – пульт дистанційного управління; пульт дистанционного управления
- *Input jack* – вхідний роз'єм, вхідне гніздо; входной разъём, входное гнездо
- *Headphone plug* – штекер для навушників; штекер для наушников
- *Hairdryer* – фен; фен
- *Power outlet* – розетка живлення; розетка питания
- *Troubleshooting* – знаходження і усунення несправностей; нахождение и устранение неисправностей
- *Router* – маршрутизатор; маршрутизатор
- *Motor unit* – моторний блок; моторный блок
- *Dehermetization* – розгерметизація; разгерметизация
- *Refrigerating system* – холодильна установка; холодильная установка
- *Refrigerant* – охолоджуючий агент; охлаждающий агент
- *Freezer compartment* – камера для заморожених продуктів; камера для замороженных продуктов
- *Thermostat* – термочутливий прилад; термочувствительный прибор

- *Foodstock* – продовольчі запаси; продовольственные запасы
- *Spray nozzle* – розпилювальний клапан; распылительный клапан
- *Motor pole* – тримач; держатель
- *Coaxial cable* – коаксіальний кабель; коаксиальный кабель
- *Magnetic declination* – магнітне схилення; магнитное склонение
- *Satellite* – супутникова тарілка; спутниковая тарелка
- *Paddle* – лопатка; лопатка
- *Ice tray* – форма для льоду; форма для льда
- *Vessel* – посудина; посудина
- *Grid* – решітка; решетка
- *Pads* – підкладки; подкладки
- *Specimen tubes* – трубні зразки; трубные образцы
- *Mixed concrete* – бетонна суміш; бетонная смесь
- *Hydrocarbon gases* – газоподібні вуглеводні; газообразные углеводороды
- *Draft proposal* – проект пропозиції; проект предложения
- *Structural frame* – рамна конструкція; рамная конструкция
- *Structural support* – трубчаста конструкція; трубчатая конструкция
- *Compressor* – компресор; компрессор

Зазвичай, терміни та термінологічні сполуки перекладаються повними еквівалентами в цільовій мові. Інколи переклад термінів вимагає описового перекладу, наприклад, *troubleshooting* – еквіваленту в українській та російській мовах, який би відображав той самий процес та складався з однієї лексичної одиниці, немає. Саме тому, при перекладі використовуємо описання процесу.

Багатозначні слова в науково-технічних текстах набувають особливого значення. При перекладі, також, необхідно звертати увагу на контекст та на ті лексичні одиниці, котрі оточують те чи інше полісемантичне слово.

Далі, наведемо декілька прикладів використання багатозначних слів та їх перекладу в технічних матеріалах. On some models, the *set* will automatically *adjust* the picture according to the surrounding conditions. – На деяких моделях є *функція*, яка автоматично *виконає підлаштування* якості зображення в залежності від навколишніх умов. – На некоторых моделях установлена *функция*, которая автоматически *выполнит подстройку* качества изображения в зависимости от внешних условий. – У цьому реченні ми виділили два полісемантичних слова: *a set* та *to adjust*. Слово *set* має багато різних значень, які реалізуються в залежності від контексту: набір, апаратура, пристосування, множина, серія, установка, інше. В цій інструкції, яка була взята до аналізу, слово *set* доречно перекласти як «*функція*», спираючись на поточний зміст речення. Одиниця *to adjust* теж має декілька еквівалентів: вивірити, поправляти, приводити в порядок, залагоджувати, вирішувати, пристосовувати, прилаштувати, узгоджувати, т. д. У цьому реченні зазначену лексему доцільно перекласти як «*виконувати підлаштування*» або «*підлаштовувати*».

Unplug your *appliance* when you finish using it or clean it. – Відключіть *побутовий пристрій* від мережі після закінчення роботи або, якщо потрібно вимити його; Отключите *бытовой прибор* от сети по окончании работы или, если нужно его вымыть. – Слово *appliance* може перекладатися як: пристосування, пристрій, електричний прилад (побутовий), електроприлад, застосування, інше. У цьому випадку доречніше перекласти як «*побутовий прилад*».

PACKAGE – *УПАКОВКА*; *УПАКОВКА* – лексема *package* теж є багатозначною: контейнер, ящик, комплект, посилка, інше. У цьому керівництві з користування мова йде про комплектацію побутового приладу, тому доречно перекласти як «*упаковка*».

Twist the stick blender onto the *unit* at anti-clockwise until it is locked. – Приєднайте ногу блендера до *моторного блоку*, повернувши проти годинникової стрілки до фіксації; Присоедините ногу блендера к *моторному*

блоку, повернув против часовой стрелки до фиксации. – Лексема *unit* може мати наступні значення: одиниця, підрозділ, ціле, одиниця виміру, секція, блок, пристрій, відділ, структурна одиниця, штука, інше. У цьому випадку слово відображає певний елемент комплектації побутового приладу та перекладається за допомогою позначення цього елемента в українській та російській мовах – «*моторний блок*».

Water tank – Резервуар для води; *Резервуар* для води – Одиниця *tank* також має декілька значень: цистерна, штучна або природна водойма, бачок, вмістилище, інше. У випадку цього речення, мова йде про комплектацію праски, тому зазначену лексичну одиницю доречно перекласти як «*резервуар*». «*Вмістилище*» – доволі широке поняття, а в поданому керівництві при перекладі необхідно конкретизувати, яка саме частина оснащення представлена.

Press the spray button several times to moisten the *article* to be ironed. – Натисніть кнопку розприскувача кілька разів для зволоження ділянки прасування; Нажміть кнопку распылителя несколько раз для увлажнения участка глажки. – Слово *article* має наступні значення: предмет, річ, пункт, параграф, товар, предмет, штучний виріб, стаття, інше. У цьому випадку мова йде про процес прасування, під словом *article* розуміється та річ, яку необхідно попрасувати. Але, звертаючи увагу на те, що зазвичай при прасуванні зволожується певна ділянка, можемо припустити, що доречніше буде перекласти саме «*ділянка*» або «*частина*». Крім того, допускається варіант «*річ*».

Fasten the *head* of part A as shown on the picture 44. – Закріпіть *головку* деталі А, як показано на рисунку 44; Закрепите *головку* детали А, как показано на рисунке 44. – Лексема *head* є багатозначною: голова (в самих різних значеннях), глава, розум (he has a good head for mathematics – у нього хороші здібності до математики, розв'язка, начальник, вождь, заголовок, керівник, інше. Для технічних текстів, зазначена лексична одиниця часто

перекладається як «голівка», як мова йде про частину якогось елемента оснащення, тобто, якоїсь деталі.

The set includes the number of *nuts* that will be distributed in accordance with the fastenings of small parts. – У комплект входить декілька *гайок*, які будуть розподілятися відповідно до кріплень невеликих деталей; В набір входить несколько *гаек*, которые будут распределяться в соответствии с креплениями мелких деталей. – Одиниця *nut* має декілька значень: горіх, дивак, навіжений, муфта, горішок, дрібне вугілля, інше. Для технічних текстів, зазначена лексема часто перекладається як «гайка», але, звичайно, необхідно враховувати контекст.

Special rules govern the time of one *revolution* of the machine and the number of inspectors for one *revolution*. – Спеціальні правила регулюють час одного *обороту* машини та кількість осіб, що здійснюють нагляд, на один *оборот*; Специальные правила определяют время одного *оборота* машины и количество наблюдающих лиц на один *оборот*. – Виділене слово є багатозначним та цікавим з декількох точок зору: переверот, крутий перелом, обертання, кругообіг, цикл, повний оборот, інше. Крім того, це слово є одним із так званих «часткових хибних друзів перекладача», тому що фонетично одразу нагадує слово «революція». Тут перекладач має бути уважним та відштовхуватись від контекстуального середовища.

Загальнотехнічна лексика – це слова та словосполучення, що використовуються для вираження зв'язків та відношень, а також для якісних, кількісних чи інших оцінюючих характеристик при диференціації загальнонаукових понять. Відмінність загально технічної лексики від терміну полягає в тому, що вона не позначає поняття та об'єкти певної сфери науки та техніки. Від загальноповсякденної лексики ці слова та сполуки відрізняються тим, що функціонують тільки в науково-технічній сфері. Отже, для аналізу в емпіричній частині цього дослідження були відібрані загальнотехнічні слова та словосполучення із промислових стандартів.

APPROVED AND PUT INTO EFFECT by the order of the director. – *Затверджений та введений в дію* наказом директора; *Утвержден и введен в действие* приказом директора. – Слова *approved and put into effect* зазвичай використовуються разом в документах, типу стандартів підприємств чи промислових регламентів. Подана сполука встановлює зв'язок між процедурами, вказаними раніше у тексті, та між особою, яка ці процедури затвердила. Саме тому, є підстави прилічити це словосполучення до загальнотехнічної лексики. Українською та російською мовами переклад здійснюється за допомогою повних лексичних еквівалентів.

This standard *establishes requirements* for recording, drawing up and control over nonconforming products and subsequent analysis and prevention of their emergence. – Цей Стандарт *встановлює вимоги* до обліку, оформлення та управління невідповідною продукцією, а також до наступного аналізу і попередженню її появи; Настоящий Стандарт *установливает требования* к учету, оформлению и управлению несоответствующей продукцией, а также по следующему анализу и предупреждению её появления. – Вираз *to establish requirements* також належить до загальнотехнічної лексики, бо позначає зв'язок між певним типом документу (наразі – стандартом) та певними виробничими діями. Українською та російською мовами переклад здійснюється за допомогою повних лексичних еквівалентів.

Measurement, analysis, improvement *under the present* standard to be carried out according to the requirements of ES 022 on all the stages of the life cycle of the enterprise standard. – Вимірювання, аналіз, поліпшення *за даним* стандартом виконується відповідно до вимог СТП 022 на всіх стадіях життєвого циклу стандарту підприємства; Измерение, анализ, улучшение *по настоящему* стандарту выполняется по требованиям СТП 022 на всех стадиях жизненного цикла стандарта предприятия. – *Under the present* вказує на відношення певних виробничих процесів до типу документу (в цьому випадку – промислового стандарту). Українською та російською мовами переклад здійснюється за допомогою повних лексичних еквівалентів.

In order *to call up data* in the machine's memory, an operator should follow the instructions described in paragraph 5 of the Appendix 3 to this Standard. – Щоб *викликати дані в пам'яті* машини, оператор повинен слідувати інструкціям, описаним в пункті 5 Додатку до цього Стандарту; Чтобы *вызвать данные в памяти машины*, оператор должен следовать инструкциям, описанным в пункте 5 Приложения к настоящему Стандарту. – *To call up data* вважається усталеною загальнотехнічною сполукою, яка описує частину виробничого процесу. Українською та російською мовами переклад здійснюється за допомогою повних лексичних еквівалентів.

З аббревіатурами ми зустрічаємося дуже часто, технічні тексти не є винятками. Аббревіатура – це іменник, що складається з усічених слів, які входять у вихідне словосполучення. Вона складається або з перших букв, або звуків, або частин лексем. Останнє слово з розшифровки аббревіатури може використовуватися в ній цілком.

- PC card – *personal computer card* – плата *персонального комп'ютера*; плата *персонального компьютера*
- UPS – *uninterrupted power supply system* – система *безперебійного електропостачання*; система *бесперебойного электроснабжения*
- CSM – *color status memory* – *пам'ять стану кольору*; *память состояния цвета*
- SSM – *sound status memory* – *пам'ять стану звуку*; *память состояния звука*
- PSM – *picture status memory* – *пам'ять стану зображення*; *память состояния изображения*
- GFE – *government-furnished equipment* – *комплектуючі вироби, що надаються державними підприємствами*; *комплектующие изделия, предоставляемые государственными предприятиями*

- ITA – *International Titanium Association* – Міжнародна асоціація виробників титану; Международная ассоциация производителей титана
- VAR – *vacuum arc remelting* – вакуумний дуговий переплав; вакуумный дуговой переплав
- REACH – *Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemical substances* – Реєстрація, оцінка, авторизація та заборона хімічних речовин; Регистрация, оценка, авторизация и запрещение химических веществ
- PLF – *passenger load factor* – коефіцієнт завантаження пасажирській авіалінії; коэффициент загрузки пассажирской авиалинии
- ATR – *advanced thermal reactor* – вдосконалений ядерний реактор на теплових нейтронах; усовершенствованный ядерный реактор на тепловых нейтронах
- RTK – *revenue tonn-kilometers* – вантажообіг тонно-кілометрів; грузооборот тонно-километров
- RPK – *revenue passenger-kilometers* – кількість виконаних пасажиро-кілометрів; количество выполненных пассажиро-километров
- LFW – *linear friction welding* – лінійне зварювання тертям; линейная сварка трением
- HIP – *hot isostatic pressing* – гаряче ізостатичне пресування; горячее изостатическое прессование
- WAN – *wide-area network* – територіальна обчислювальна мережа; территориальная вычислительная сеть
- RCB – *remote control battery* – батарея пульта дистанційного керування; батарея пульта дистанционного управления

— PBC – *potential backup cost* – *потенційна вартість резервного копіювання; потенциальная стоимость резервного копирования*

Абревіатури утворюються за першими літерами зі слів назв. Абревіатури розшифровуються і перекладаються, при цьому наводиться розшифрування абревіатури на мові оригіналу, потім переклад та надається абревіатура, складена з перших букв вже перекладених лексичних одиниць. Якщо абревіатура не піддається розшифровці, то її залишають на мові оригіналу. В тексті перекладу, крім скорочених найменувань марок виробів і приладів, слова та речення не мовою, з якої робиться переклад, також залишаються в оригінальному написанні, а також назви іноземних друкованих видань. Якщо в мові перекладу є усталений варіант абревіатури – використовують його. У тексті перекладу українськими або російськими еквівалентами замінюються науково-технічні терміни та географічні назви. При цьому потрібно зазначити, що в тексті перекладу зберігається національна своєрідність специфічних слів і виразів, пов'язаних з особливостями побуту і суспільного життя, історією, географічними і кліматичними умовами.

Акроніми представляють собою скорочення, які, на відміну від абревіатур (таких, які читаються та вимовляються за назвами букв), сприймаються як звичайні лексичні одиниці. Акроніми утворюються з різних поєднань букв (з перших букв, від перших декількох букв з останньою літерою та ін.).

— *Fastext* – *fast text function* – *функція швидкого набору текст; функція быстрого набора текста*

— *Tranceiver* – *transmitter + receiver* – *приймальний передавач; приемопередатчик*

Більшість англійських акронімів вже міцно закріпилися в мові, тому мають відповідні еквіваленти в російській та українській мовах, які занесені в

словник. Для того, щоб перекласти акронім, відповідника якому ще немає, потрібно з'ясувати його походження та перекладати описово. Якщо виявити, як сформувався акронім неможливо, потрібно звернути увагу на контекст та на той предмет або елемент процесу, який позначає відповідний акронім.

Слова групи «хибних друзів перекладача» мають схоже звучання із деякими словами в російській та українській мовах, але суттєво відрізняються за значенням.

- *Synthetic fabrics* – синтетичні *тканини*; *синтетические ткани* – не «фабрика»
- *A mark that indicates the degree of hazard of a substance.* – *Відмітка*, що означає ступінь небезпеки речовини; *Отметка*, обозначающая степень опасности вещества – не «марка»
- *Special glasses are provided to all participants in order to protect the eyes from the effects of the light arc.* – Всім учасникам надаються спеціальні окуляри для захисту очей від впливу світлової *дуги*; *Всем участникам предоставляются специальные очки для защиты глаз от воздействия световой дуги* – не «арка»

Щоб уникнути помилок, перекладач має вивчити значення слів, які є співзвучними із деякими одиницями в українській або російській мовах, чи використовувати словник в процесі перекладу.

3.2 Переклад граматичних одиниць

Далі приводиться перелік граматичних особливостей науково-технічних текстів, які були відмічені та проаналізовані під час дослідження. Першою із особливостей граматичної структури ми розглянемо атрибутивні групи.

Атрибутивна група – це ланцюжок визначень, що складається з декількох елементів, наприклад, з іменників в називному відмінку і прикметників, іноді з цілої фразеологічної єдності або навіть речення, яке було утворено шляхом співставлення та сопозиції. Атрибутивні групи характерні для використання в технічних текстах. Такі словосполучення використовуються з метою економії мовних засобів. Наприклад,

- *Safety notes* – Примітки по техніці безпеки; Примечания по технике безопасности
- *Real-time buffering* – Буферизація в режимі реального часу; Буферизация в режиме реального времени
- *Sharp-edged pieces* – Частинки с гострими кінцями; Частички, имеющие острые края
- *On-screen language selection function* – Функція вибору мови на екрані; Функция выбора языка на экране
- *Turbo picture selection function* – Функція вибору зображення в прискореному режимі; Функция выбора изображения в ускоренном режиме
- *Cold air flow button* – Кнопка подачі холодного повітря; Кнопка подачи холодного воздуха
- *Free of charge repair* – Безкоштовний ремонт; Бесплатный ремонт
- *Drip stop function* – Функція зупинки спуску рідини; Функция остановки спуска жидкости
- *Relevant safety regulations* – Відповідні правила техніки безпеки; Соответствующие правила техники безопасности
- *Customer service center* – Центр обслуговування клієнтів; Центр обслуживания клиентов
- *Safety-tested power supply cable* – Перевірений на безпечність кабель живлення; Проверенный на безопасность кабель питания

- *Picture adjustment option* – Функція налаштування зображення;
Опція настройки изображения
- *Waste disposal center* – Центр утилізації відходів; Центр утилизации отходов
- *Dual language broadcast* – Трансляція на двох мовах; Вещание на двух языках
- *Waterproof rubber sleeves* – водонепроникні резинові шланги; водонепроницаемые резиновые шланги
- *Manual button* – кнопка корекції на пульті підсилювача; кнопка коррекции на пульте усилителя
- *Two-chamber one-compressor refrigerator* – двокамерний холодильник з одним компресором; двухкамерный холодильник с одним компрессором

На сьогоднішній день, атрибутивні словосполучення являють собою один з найбільш поширених типів словосполучень в англійській мові. Сучасна науково-технічна література широко використовує прийоми утворення складних атрибутивних конструкцій. При перекладі атрибутивних груп здійснюється ряд трансформацій: переклад одного з членів атрибутивного словосполучення за допомогою декількох слів або використання описового перекладу, переклад одним іменником – найчастіше, це еквівалент, який вже закріпився в цільовій мові. Атрибутивні сполучення також можуть переводитися на російську або українську мову словосполученням іменника в називному відмінку з прийменником. Якщо ж всередині атрибутивної групи є дефіси, то переклад такого словосполучення вимагає комплексного перетворення, наприклад, переклад складнопідрядним реченням. При перекладі атрибутивних конструкцій, необхідно вірно визначити синтаксичні зв'язки всередині них.

Інфінітив та інфінітивні конструкції, як вже було зазначено раніше, утворюють особливий прошарок в граматичній структурі англомовного

науково-технічного тексту. Інфінітив – це безособова форма дієслова. Володіючи ознаками дієслова, він має категорію відносного часу, може мати доповнення і визначатися прислівником. Інфінітив також має іменні властивості та може виконувати синтаксичні функції іменника, прикметника, прислівника.

Отже, аналіз обраних технічних текстів показав, що інфінітив може виконувати роль *обставини мети*, наприклад, *use only undamaged CDs in the CD/DVD-ROM drive of your unit to prevent data loss, damage to the unit and injuries* – Використовуйте в дисководі CD/DVD-ROM вашого пристрою тільки абсолютно справні компакт-диски, *щоб уникнути* втрати даних, а також пошкоджень пристрою і отримання травм; *Используйте в дисковоме вашего устройства только абсолютно исправные компакт-диски во избежание* утрати даних, а также повреждений устройства и получения травм. *To prevent damage to your hearing, check the configured volume before putting on the headphones or headset.* – *Щоб уникнути* ураження слуху, перш ніж використовувати навушники і гарнітуру, перевіряйте рівень встановленої гучності; *Во избежание* поражения слуха, прежде чем использовать наушники и гарнитуру, проверяйте уровень установленной громкости.

To avoid injures, be sure to keep the following devices and objects out of the reach of small children: personal computers, workstations, servers, small parts of the device, batteries, cables and packaging materials (e.g. plastic bags) – *Для запобігання* поранень стежте за тим, щоб наступні прилади і предмети знаходилися поза досяжністю маленьких дітей: персональний комп'ютер, робоче місце, дрібні деталі приладів, акумулятори, батарейки, проводки і пакувальний матеріал (наприклад, пластикові мішки); *Во избежание* ранений следите за тем, чтобы следующие приборы и предметы находились вне досягаемости маленьких детей: персональный компьютер, рабочая станция, мелкие детали приборов, аккумуляторы, батарейки, проводки и упаковочный материал (например, пластиковые мешки). У цьому реченні спостерігаємо інфінітив, який є *частиною присудка* “*be sure to keep*”.

To prevent the refrigerator break down, do not remove the snow cover with sharp subjects. – *Забороняється* використовувати гострі металеві предмети для видалення снігового покриву; *Запрещается* использовать острые предметы для удаления снегового покрова. У цьому випадку доречно перекласти інфінітив реченням наказового способу.

Крім того, в технічних текстах зустрічається інфінітив у функції обставини супутніх умов, коли висловлює дію, що слідує за дією, вираженою особистою формою дієслова, наприклад, *all the alkali metals react exothermically with water to form hydrogen and ions of metal hydroxide in water* – Усі лужні метали екзотермічно реагують з водою, *під час чого утворюється* водень та іони гідроксиду металу; Все щелочные металлы экзотермически реагируют с водой, *во время чего образуется* водород и ионы гидроксида металла.

Також, інфінітив може бути *доповненням*, наприклад, *devices equipped with an uninterruptible power supply for power failures continue to run when only the power plug is disconnected* – Прилади, оснащені джерелом безперебійного електропостачання для випадків перебоїв в подачі електроенергії, продовжують *працювати* навіть в тому випадку, якщо вилка з розетки була вийнята з розетки; Приборы, оснащенные источником бесперебойного электроснабжения для случаев перебоев в подаче электроэнергии, продолжают *работать* даже в том случае, если вилка соединительного шнура была вынута из розетки.

Крім того, в проаналізованих текстах були виділені інфінітиви, що виступають у функції *визначення*. Інфінітив у функції визначення стоїть відразу після іменника, невизначеного або заперечні займенники, чи порядкового числівника або субстантивованого (тобто такого, що володіє ознаками іменника) прикметника. Наприклад, *the material to be bleached with chlorine should be wet* – Матеріал, *подлежащий отбеливанию* хлором, должен быть влажным; Матеріал, *який вибілюється* хлором, повинен бути мокрим.

Отже, при перекладі інфінітива з англійської на російську та українську мову слід пам'ятати, що англійський інфінітив істотно відрізняється від російського та українського за формою, функціями і наявністю інфінітивних оборотів. При перекладі інфінітива основну роль грають:

- вимоги передачі змісту в його єдності з елементами форми, смислова роль яких визначається по зв'язку з вмістом і корегує вибір засобів;
- вимоги мови перекладу.

Спосіб перекладу інфінітива залежить від його функції в реченні. Невідповідності в граматичній системі трьох зазначених мов та, як наслідок, неможливість формально точно передати значення тієї чи іншої граматичної форми постійно компенсується за допомогою інших граматичних або словникових засобів, тобто, за допомогою різних лексико-граматичних трансформацій.

Розібраними прикладами, звичайно, не вичерпується величезна різноманітність випадків співвідношення між мовами. Розглянувши проблему перекладу інфінітива, ми можемо вивести наступне: в співвідношенні між інфінітивними конструкціями і засобами їх відтворення в перекладі спостерігаються відомі закономірності. По-перше, це закономірності загального порядку – такі, як постійна необхідність відступати від дослівної точності; визначення вибору окремого елемента в перекладі залежно від його функції в контексті, а не від ступеня прямої формальної відповідності елементу оригіналу. По-друге, це закономірності конкретного та окремого порядку – такі, наприклад, як однозначність в розкритті терміну, конкретні форми використання специфічних елементів інфінітивних конструкцій при передачі на російську та українську мову, а також, використання прийнятих в мовах стійких поєднань.

Розглянемо ще одну особливість, яка відрізняє англомовні науково-технічні тексти. Пасивні конструкції використовуються дуже часто в

матеріалах технічного характеру. Пасивний стан показує, що дія дієслова-присудка направлена на особу або предмет, виражений підметом. В англійській мові в пасивному стані можуть вживатися всі об'єктні дієслова, які мають будь-який додаток – прямий, непрямий безприйменниковий і непрямий прийменниковий. Прийменники *by* і *with* вживаються для того, щоб показати, ким або чим виконується дія, виражена присудком в пасивному стані; на російську та українську мову такі конструкції часто переводяться словами – *шляхом, за допомогою, тощо*.

В проаналізованих текстах була знайдена велика кількість пасивних конструкцій. Наприклад, *components identified with a warning sign may be opened, removed or exchanged by authorized specialists* – Помічені знаком попередження про небезпеку деталі дозволяється розкривати, демонтувати або замінювати тільки навченому персоналу; Помеченные предупредительным символом элементы разрешается вскрывать, демонтировать или заменять только обученному персоналу.

If the device is installed in a cabinet or a drawer, sufficient ventilation must be provided. – Якщо прилад встановлений в шафі або ж в ящику, то в цьому випадку, необхідно забезпечити достатню вентиляцію приладу; Если прибор установлен в шкафу или же в ящике, то в этом случае, необходимо обеспечить достаточную вентиляцию прибора.

Наводимо ще один приклад. *If both the input jacks on the front/side panel and back panel have been connected to external equipment simultaneously, only the input jacks on the front/side panel can be received.* – Якщо до входних гнізд, які розташовані на передній/бічній панелі та задній панелі, одночасно підключено зовнішнє обладнання, то може прийматися тільки сигнал від обладнання до гнізд на передній/бічній панелі; Если к входным гнездам, расположенным на передней/боковой панели и задней панели, одновременно подключено внешнее оборудование, то может приниматься только сигнал от оборудования к гнездам на передней/боковой панели.

Можна навести ще один приклад використання пасивного стану. If while the set is switched on the mains plug *is disconnected* the set will switch to standby or power on when the mains plug *is replaced* in the mains power socket. – Якщо при включеному телевізорі відбувається *роз'єднання* вилки шнура живлення від розетки електромережі, то після *підключення* вилки шнура живлення до розетки електромережі в телевізорі буде встановлюватися режим очікування; Если при включенном телевизоре происходит *отсоединение* вилки шнура питания от розетки электросети, то после *подключения* вилки шнура питания к розетке электросети в телевизоре будет устанавливаться режим ожидания.

Надаємо ще декілька прикладів. MPEG-1 *is used* in encoding video for VCD and provides for multichannel surround sound coding such as Dolby Digital. – MPEG-1 *використовується* при кодуванні відео для VCD. Він забезпечує багатоканальне кодування просторового звуку, таке як Dolby Digital; MPEG-1 *используется* при кодировании видео для VCD. Он обеспечивает многоканальное кодирование пространственного звука, такое как Dolby Digital. При перекладі цього речення було використано граматичну трансформацію: складне речення було розділено на два простих. У наступному прикладі також застосовується пасивна конструкція: fresh foodstock intended for not long-term storage at temperature 0°C and higher *is placed* in the refrigerator compartment and at door panel. – Свіжі продовольчі продукти, які призначені для нетривалого зберігання при температурі 0°C і вище, *поміщаються* у холодильну камеру та на дверну панель; Свежие пищевые продукты, предназначенные для недолгого хранения при температуре 0°C и выше, *помещаются* в холодильную камеру и на дверную панель.

Взагалі, використання пасивного стану є характерним для англомовних науково-технічних текстів, така граматична конструкція зустрічається дуже часто. Як бачимо, є декілька способів перекладу пасивного стану на російську або українську мову. Іноді якесь речення можна перекласти лише одним із запропонованих способів. Часто речення можуть рівнозначно

переводитися двома способами. А деколи доводиться й комбінувати ті чи інші методи. Можна переводимо конструкцію в пасивному стані за допомогою дієслова «бути» і короткої форми дієприкметника пасивного стану. Якщо мова йде про теперішній час, то при перекладі дієслово «бути» опускаємо. Крім того, можна перекласти конструкцію пасивного стану зворотним дієсловом на «-ся/-сь». Іноді англійський пасивний оборот можна перевести двома або трьома способами в залежності від контексту і російського чи українського дієслова.

Після аналізу лексичних та граматичних одиниць, які були вибрані із зазначеного науково-технічного матеріалу, можна зробити висновок, що українські та російські технічні тексти в значній мірі відрізняються від англомовних. Серед головних рис, які об'єднують англомовні та російськомовні й україномовні тексти, є наявність термінів і термінологічних сполук. Перекладач технічних текстів і документів повинен пам'ятати про те, що при перекладі він не повинен упустити жодного смислового відтінку в перекладному тексті, так як це може спотворити зміст всього тексту, що катастрофічно особливо для наукових текстів. Письмова форма науково-технічного перекладу документів дозволяє звертатися до інформації багаторазово і в будь-який час, що також дуже важливо в науковій роботі.

При перекладі науково-технічної літератури можна виділити наступну послідовність роботи над текстом:

1. Прочитати текст або весь абзац і постаратися з'ясувати його загальний зміст.
2. Визначити кожне речення та складні розбити на окремі речення – складнопідрядне – на головне і підрядне, а складносурядні – на прості.
3. При аналізі складних за своєю структурою речень, в яких не відразу можна визначити складові їх елементи, рекомендується перш за все знайти присудок головного і підрядних речень.

4. У кожному реченні потрібно визначити групу присудка, потім знайти групу підмета, групу доповнення.
5. Переклад речення доцільніше починати з групи підмета, потім переводити групу присудка, доповнення та обставини.
6. Потім необхідно відшукати незнайомі слова в словнику, з'ясувавши попередньо, якою частиною мови вони є. При цьому не варто вибирати перше значення слова, а прочитати всі значення, що даються для даної частини мови, і вибрати найбільш підходяще за змістом тексту, що перекладається.

В англійському оповідному реченні встановлений прямий порядок слів, про це теж не варто забувати, який по стилістичним міркуванням в окремих випадках може бути порушений. Таким чином, одним з основних засобів визначення синтаксичної функції слова є його місце в реченні.

ВИСНОВКИ

Дослідивши англomовні науково-технічні матеріали та проаналізувавши способи їх перекладу російською та українською мовами, ми дійшли висновку, що основною стилістичною рисою технічного тексту є точний й чіткий виклад матеріалу при повній відсутності виразних елементів, які надають мові емоційну насиченість. У науковій літературі майже не зустрічаються метафори, метонімічні транспозиції та інші стилістичні фігури, які широко використовувалися в художніх творах.

При всій своїй стилістичній віддаленості від живої розмовної мови, науково-технічний текст включає декілька більш-менш нейтральних за забарвленням фразеологічних сполучень технічного характеру. Основними вимогами, яким повинен відповідати науково-технічний переклад, є:

- точність – всі положення, які пояснюються в оригіналі, повинні бути викладені в перекладі;
- стислість – всі положення оригіналу повинні бути викладені стисло і лаконічно;
- ясність – стислість і лаконічність мови перекладу не повинні заважати викладу лексики, її розумінню;
- літературність – текст перекладу повинен відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови, без вживання синтаксичних конструкцій мови оригіналу.

В ході дослідження можна також виділити, що характерними особливостями науково-технічного тексту є наступні:

1. Насиченість спеціальними термінами та термінологічними сполученнями.
2. Наявність граматичних і лексичних конструкцій.

3. Розбіжність у використанні аналогічних стилістичних рис у оригіналі та перекладі.

4. Різна частотність вживання певних частин мови.

Всі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття науки і техніки. Труднощі, що виникають при перекладі термінів, пов'язані з недоліками, властивими існуючим термінологічним системам. До числа найбільш істотних відносяться явище термінологічної синонімічності, омонімії і полісемії, що змушує вдаватися до контекстуального перекладу, який передбачає:

- визначення значення перекладного терміну по контексту;
- вибір відповідного контекстуально-еквівалентного терміну;
- створення за допомогою обраного контекстуального еквіваленту адекватного тексту.

Переклад науково-технічного тексту повинен вірно передавати зміст оригіналу у формі, по можливості близькою до форми оригіналу. Нехтування повинні бути виправдані особливостями української мови, вимогами стилю. Переклад в цілому не повинен бути ні буквальним, ні вільним переказом оригіналу, хоча елементи того й іншого обов'язково присутні. Важливо не допускати втрати суттєвої інформації оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 352 с.
2. Апполова М. А. Грамматические трудности перевода. Москва : Международ. отношения, 1977. 136 с.
3. Борисова Л. И. Лексические особенности англо-русского научно-технического перевода. Москва : Тезаурус, 2005. 215 с.
4. Ванников Ю. В. Тезаурус по научно-техническому переводу. Москва : Всесоюзный центр переводов, 1986. 112 с.
5. Гунина Н. А., Мордовина Т. В., Шеленкова И. В. Технический перевод : учебное пособие. Тамбов : ТГТУ, 2013. 80 с.
6. Денисенко Ю. А. Пособие по научно-техническому переводу : в 2 ч. Москва : ВЦП, 1981. 111 с.
7. Клименко О. Л., Чирвоний О. С. Практика перекладу : «Технічний переклад». Навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» професійного спрямування «Переклад (англійська мова)». Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 71 с.
8. Клименко А. В. Ремесло перевода. Практический курс. Москва : АСТ : Восток-Запад, 2007. 638 с.
9. Климзо Б. Н. Ремесло технического переводчика. Москва : Р. Валент, 2003. 288 с.
10. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад: навчальний посібник для шкіл з поглибленим вивченням англійської мови, ліцеїв, гімназій, коледжів. Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2001. 284 с.
11. Комиссаров В. Н. Теория перевода : лингвистические аспекты. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.

12. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навчальний посібник. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.
13. Куш Е. О. Переклад галузевих науково-технічних текстів : для студентів 3, 4 курсу спеціальності «Переклад». Запоріжжя : Кругозір, 2015. 358 с.
14. Лейчик В. М., Шелов С. Д. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод. Серия «Теория и практика научно-технического перевода». Часть II. Москва : Всесоюзный центр переводов научно-технической информации и документации, 1990. 80 с.
15. Личевская С. П., Матусевич О. А., Баньковская И. Н. Пособие по обучению научно-техническому переводу. Минск : БНТУ, 2015. 108 с.
16. Макеева М. Н., Начерная С. В., Чуксина О. В. Технический перевод в повседневной жизни. Тамбов : Изд-во Тамбов. гос. техн. ун-та, 2004. 102 с.
17. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва : Московский Лицей, 1996. 298 с.
18. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком? Москва : Готика, 1999. 176 с.
19. Мирам Г. Э. Переводные картинки. Профессия переводчик. Київ : Ніка-Центр, 2001. 336 с.
20. Мугуєва Д. Т., Пірмагомедова А. С. Технический перевод. Учебное пособие (курс лекций). Махачкала : ДГУНХ, 2017. 106 с.
21. Перепечко Н. Н., Конагорова Т. Н. Лексические и грамматические аспекты перевода технических текстов : учебно-методическое пособие по английскому языку для студентов технических специальностей. Минск : БНТУ, 2013. 99 с.
22. Пронина Р. Ф. Пособие по переводу научно-технической литературы. Москва : Высшая школа, 1965. 216 с.
23. Пумпянский О. Л. Чтение и перевод английской научной и технической литературы: Лексика, грамматика, фонетика, упражнения. Минск : ООО «Попури», 1997. 608 с.

24. Ревзин И. И., Розенцвейг В. Ю. Основы общего и машинного перевода. Москва : Высшая школа, 1964. 244 с.
25. Романова О. Н. Основы технического перевода. Волгоград : ВолгГАСУ, 2011. 29 с.
26. Слинченко И. В. Электронные учебные материалы по техническому переводу. Минск : БНТУ, 2015. 149 с.
27. Смекаев В. П. Учебник технического перевода. Нижний Новгород : ГОУ НГЛУ им. Н. А. Добролюбова, 2006. 315 с.
28. Смирнова Т. В., Тюрина С. Ю. Учебное пособие по техническому переводу. Иваново : ГОУВПО «Ивановский государственный энергетический университет имени В. И. Ленина», 2008. 132 с.
29. Титова Ю. В., Капустина Т. В. Основы технического перевода. Учебное пособие. Ульяновск : УлГТУ, 2016. 169 с.
30. Турсунова Ф. Р., Кайгородова З. С. Пособие по переводу научно-технической литературы. Душанбе : Издательство РТСУ, 2018. 126 с.
31. Учебное пособие по техническому переводу / С. М. Айзенкоп и др. Ростов н/Д : Фенікс, 1996. 288 с.
32. Хавкин И. М. Пособие для начинающих переводчиков с примерами типичных ошибок (на материале английского и некоторых романских языков). Москва : Астрель, 2015. 390 с.
33. Цвирко Е. И., Новикова, Ю. А. Лексикосемантические особенности перевода акронимов в научно-технической литературе с английского на русский язык. *Язык, культура, общение* : материалы международной научно-практической конференции, Минск : Белорус.гос.ун-т, 2011. С.40 – 43.
34. Циммерман М. Г., Веденева К. З. Русско-английский научно-технический словарь переводчика. Москва : Наука, 1999. 735 с.
35. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Омелянчук О. О. Переклад англomовної технічної літератури. Електричне та електронне побутове устаткування. Офісне устаткування. Комунікаційне устаткування. Виробництво та обробка металу. Вінниця : Нова книга, 2006. 296 с.

36. Blokdyk Gerardus. Technical translation The Ultimate Step-By-Step Guide. 5STARCOoks, 2018. 87 p.
37. Byrn Jody. Scientific and Technical Translation Explained. A Nuts and Bolts Guide for Beginners. New York : Routledge, 2014. 212 p.
38. Edmond H. Weiss. The Elements of International English Style : A Guide to Writing Correspondence, Reports, Technical Documents, and Internet Pages for a Global Audience. New York : M. E. Sharpe, 2005. 192 p.
39. Hann Michael. The Key to Technical Translation : Volume 2 : Terminology / Lexicography. John Benjamins Publishing Company, 1992. 258 p.
40. Krein-Kutiile Momka. Equivalence in Scientific and Technical Translation – A Text-in-Context-based Study. University of Salford, Salford, UK, 2003. 410 p.
41. Krüger Ralph. The Interface between Scientific and Technical Translation Studies and Cognitive Linguistics : With Particular Emphasis on Explicitation and Translational Text-Context Interaction. Berlin : Frank & Timme GmbH, 2017. 482 p.
42. Maeve Olohan. Scientific and Technical Translation. London / New York : Routledge, 2016. 262 p.
43. Moonday Jeremy. Introducing Translation Studies : Theories and applications, Second Edition. New York, 2008. 253 p.
44. Moonday Jeremy. Introducing Translation Studies : Theories and Applications, 4th Edition. Routledge, 2016. 394 p.
45. Pinchuck Isadore. Scientific and Technical Translation. Boulder, Colorado : Westview Press, 1977. 269 p.
46. Poibeau Thierry. Machine Translation (MIT Press Essential Knowledge series). MIT Press, 2017. 296 p.
47. Future and Communication: The Role of Scientific and Technical Communication and Translation in Technology Development and Transfer / Rosenhouse J. Intl Scholars Pubns, 1996. 286 p.
48. Teodorescu Liviana. Lexicographic Resources in Technical Translation. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2012. 68 p.

49. Wright Sue Ellen, Leland D. Wright Jr. *Scientific and Technical Translation (American Translators Association Scholarly Monograph Series)*. John Benjamins Publishing Company, 1993. 307 p.
50. Venuti Lawrence. *The Translation Studies Reader, 3rd Edition*. Routledge, 2012. 564 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

51. Акуленко В. В. *Словарь «Ложных друзей переводчика»*. Москва : Просветительство, 1962. 429 с.
52. «Словник української мови» (або СУМ-11), в 11 томах, том 10. Київ : Наукова думка, 1979. 658 с.
53. «Словник української мови» (або СУМ-11), в 11 томах, том 4. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.
54. Hugh Percy Jones. *Dictionary of foreign phrases and classical quotations : Comprising 14,000 idioms, proverbs, mottoes, technical words and terms, and press allusions with English translations and equivalents*. J. Grant, 1910. 532 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

55. СТП СМК 049-2016. *Стандарт підприємства*. Запоріжжя : Титано-магнієвий комбінат, 2015. 24 с.
56. STP SMC 049-2016. *Стандарт підприємства (переклад англійською мовою)*. Запоріжжя : Титано-магнієвий комбінат, 2015. 24 с.
57. *Quick Installation Guide. Wireless Router Series*. TP-LINK.
58. *Operating instructions*. Iron. BOSCH.
59. *Guarantee conditions*. Iron. BOSCH.
60. *Colour Television. Owner's manual*. LG.
61. *Blender. Owner's manual*. SATURN.

62. Electrical household refrigerators. Instruction manual. NORD Group.
63. Laptop. Safety/Regulations. FUJITSU.
64. Satellite dish with function for automatic antennae orientation. Manual of Installation. BigSAT.
65. CANON cartridge. Recycling manual.
66. Printer. Safety precautions. CANON.
67. DVD player. Owner's manual. LG.
68. Sewing machine. Instruction book.
69. Hairdryer. Manual instruction. VITEK.
70. Blender. International manufacturer's warranty. SATURN.
71. Iron. Instruction manual. GORENJE.
72. Radio touch. Operation and installation instructions. BERDER.
73. Sale receipt – delivery of iron, 1 item.
74. Sale receipt, refrigerator, 1 item.
75. Warranty sheet – hair dryer purchase.
76. Warranty sheet – sewing machine purchase.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 63 сторінки, 76 джерел.

Об'єкт дослідження: науково-технічні тексти, що репрезентують інструкції до електронних приладів, гарантійні талони та квитанції з оплати, стандарти підприємства англійською, російською та українською мовами.

Мета дослідження: виявлення особливостей перекладу англійської науково-технічної літератури.

Теоретико-методологічні засади: досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань зумовлює необхідність використання комплексу загальнонаукових теоретичних (теоретичний аналіз) і емпіричних (вивчення спеціальної літератури, обраних текстів, що відносяться до науково-технічної тематики, аналіз обраного для роботи стандарту підприємства тощо) методів дослідження. В процесі дослідження був застосований метод суцільної вибірки, метод семантичного аналізу та порівняльний метод. Крім того, було використано метод словникових дефініцій, тому що переклад певних лексичних та граматичних одиниць потребував консультацій зі словниками для уточнення.

Отримані результати: дослідивши англійські науково-технічні матеріали та проаналізувавши способи їх перекладу російською та українською мовами, можна зробити висновок що, основною стилістичною рисою технічного тексту є точний й чіткий виклад матеріалу при повній відсутності виразних елементів. При перекладі науково-технічної літератури слід враховувати, що, хоча мова науково-технічних текстів є частиною загальнонаціональної мови та використовує її лексичний склад і граматичні схеми, проте для неї характерне певне стилістичне забарвлення, а також ряд особливостей як з огляду на термінологію, так і в граматиці. Основною стилістичною рисою науково-технічної літератури є стислість викладу матеріалу і чіткість формулювань, а також вживання термінів.

Ключові слова: *термін, науково-технічний текст, стислість, чіткість.*

SUMMARY

The present paper addresses the characteristic features of scientific and specialized technical texts in English, as well as the identification of the translation features of the translation of such texts in Russian and Ukrainian.

Scientific and technical texts which represent instructions for electronic devices, warranty sheets and sale receipts, enterprise standards in English, Russian and Ukrainian serve as the object of the research.

The main purpose of the study is to identify the features of translation of English scientific and technical materials. It determined the accomplishment of such objectives as:

- to open and describe the general-linguistic basis of technical translation, to indicate what features of language systems and patterns of functioning of languages underlie the process of translation of scientific and technical materials;
- to classify the main types of lexical and grammatical characteristics of English scientific and technical text;
- to analyze the processes of translation of grammatical and lexical features of English scientific and technical texts into Russian and Ukrainian.

The main stylistic feature of the technical text is the accurate and clear presentation of the material in the complete absence of expressive elements that give the language emotional richness. When translating scientific and technical material, it should be borne in mind that, although the language of scientific and technical texts is part of the national language and uses its lexical composition and grammatical schemes, it is characterized by certain stylistic peculiarities, as well as a number of features both in terms of terminology and in grammar.

Key-words: *term, scientific and technical text, brevity, clarity.*